

PĀ•SNĀš KOSMICKĀ%o

PondĀ•lĀ-, 18 leden 2021

MĀ•j Ā•vagr koncem loĀ•skĀ•ho listopadu oslavil osmdesĀ•tku, tak jsem mu volala, abych blahopĀ•Ā•la k tak pĀ•knĀ•mu vĀ• JenĀ•e on spustil takovĀ• ty pohĀ•ebnĀ• Ā•eĀ•, Ā•e uĀ• stĀ•hĀ• poslednĀ• centimetry na pomyslnĀ•m metru a jestli nĀ•kdy Ā•ivĀ•ho vidĀ•t, tak aĀ• za nĀ•m a jeho druĀ•kou pĀ•ijedu na chalupu. Ā•e KvĀ•ta, vdova se kterou Ā•ije po smrti je jeĀ•tĀ• o nĀ•jakĀ• ten pĀ•itek starĀ•Ā• a i ona se prĀ• na mne tĀ•Ā•..

Tak jsem se nechala ukecat a rozjela jsem se za nimi na chalupu do Lensedel. To je takovĀ• malĀ• hezounkĀ• vesniĀ•ka, mezi Senohrabama a OndĀ•ejovem a vypadĀ• tak trochu, jako by jĀ• namaloval Lada. VlastnĀ• na tom nenĀ• nic divnĀ•ho, protoĀ•e Ladovy rodnĀ• Hrusice, jsou jen co by kamenem dohodil. Autobus ml jede z koneĀ•nĀ• metra C-HĀ•je aĀ• do OndĀ•ejova. Sbalila jsem batoh a oba psy a dojela aĀ• na koneĀ•nou na nĀ•mĀ•stĀ•. Byla jsem tam jeĀ•tĀ• pĀ•ed obĀ•dem Lensedel to je pak jenom kousek - nauĀ•nou stezkou Kocoura MikeĀ•je. Tak jsem si Ā•ekla, Ā•e mĀ•m dost Ā•asu a mohla b se tedy jeĀ•tĀ• podĀ•vat do volnĀ• pĀ•Ā•stupnĀ•ho areĀ•lu OndĀ•ejovskĀ• hvĀ•zdĀ•rny, kterĀ• patĀ•Ā• Akademii vĀ•d. jako park se vzĀ•cnĀ•mi stromy a Ā•adou modernĀ•ch plastik. V letnĀ• sezĀ•nĀ• si mĀ•Ā•ete o vĀ•kendech zaplatit prohlĀ•dku s odbornĀ•m vĀ•kladem. PĀ•krĀ•it uĀ• jsem tam byla pĀ•Ā•leĀ•itostech otevĀ•enĀ•ch dveĀ•Ā•, ale dneska nikde nikdo, vĀ•dĀ•toĀ•mi nĀ•kde zalezĀ• a celĀ• park jsem mĀ•la pro sebe. PĀ•ed vĀ•stupem nahoru na Ā•alov jsem na nĀ•mĀ•stĀ• v mĀ•stnĀ• skvĀ•lĀ• pekĀ•rnĀ•, koupila jeĀ•tĀ• pro Ā•iva makovĀ• buchty, velkĀ• jak cihla. Celou cestu jsem pak mĀ•la problĀ•m, abychom je se psy nezprivatizovali.

SlavnĀ•ch osobnostĀ• se jmĀ•nem FriĀ• je v naĀ•Ā• Ā•eskĀ• historii hned celĀ•i dynastie. JednĀ•m z nich je Ā•eskĀ• vlasten Josef VĀ•clav FriĀ•, znĀ•mĀ• z bojĀ• na praĀ•skĀ•ch barikĀ•dĀ•ch 1848, spisovatel, novinĀ•Ā•, politik a celoĀ•ivotnĀ• revolucionĀ•Ā• proti habsburskĀ• monarchie. A prĀ•vĀ• tenhle bouĀ•livĀ•k, pĀ•ezdĀ•vanĀ• Ā•ŽRevoluĀ•ka se stal ot Josefa a Jana, o kterĀ•ch zde bude Ā•eĀ•. Jejich matka pochĀ•zela z rodiny KavalĀ•rĀ•, zakladatelĀ• sklĀ•rny v SĀ•zavĀ•. Ta se dodnes vyrĀ•bĀ• varnĀ•, laboratornĀ• a technickĀ• sklo znaĀ•ky Kavalier a Simax.

VĀ•ichni ti obrozenci 19.stoletĀ• se vzĀ•jemnĀ• pĀ•Ā•telili a Ā•asto byli i spĀ•Ā•znĀ•ni sĀ•atky. Mezi sebou se znali K.H. Borov Neruda, NĀ•mcovĀ•j, Erben, Ā•afaĀ•k, Ā•elakovskĀ•, Rais a dalĀ•Ā•. Tak se rod FriĀ•Ā• Ā•asem ocitl v blĀ•zkĀ•m pokrev vztahu i s bĀ•snĀ•kem SlĀ•dkem, Ā•elezĀ•Ā•em Rottem, architektem DuĀ•janem JurkoviĀ•em, se spisovatelem Egonem HostovskĀ•m, hercem Rudolfem HruĀ•Ā•nskĀ•m Ā•i JiĀ•m Voskovcem-Wachsmannem. Tak se tato dynastie rozmĀ•chla, Ā•e v roce 2015 mĀ•la i kolem dvou stovek idiĀ•nskĀ•ch potomkĀ• s friĀ•ovskou krvĀ• - aĀ• v Puerto Esperanze v JiĀ•nĀ• Americe. SynovĀ• Josef a Jan kdyĀ• vyrostli, zaloĀ•ili Ā•tvrtou generaci dynastie FriĀ•Ā•. K lĀ•tosti svĀ•ho otce je mĀ•sto zajĀ•mala technika, hlavnĀ• optika a astronomie. K astronomii je Ā•odajnĀ• pĀ•ivedl Jan Neruda, kterĀ• byl kmotrem Jana. Josef studoval zoologii a palentologii, Jan techniku, chemii, fyziku a pĀ•Ā•rodnĀ• vĀ•dy. Z mladĀ•Ā•ho JenĀ•ka vyrostl geniĀ•l konstruktĀ•r, z PepĀ•ka organizĀ•tor a obchodnĀ•k. Po studiĀ•ch si zaloĀ•ili tovĀ•rniĀ•ku na pĀ•esnĀ• mĀ•Ā•icĀ• a optick S JenĀ•kovĀ•mi vynĀ•jezy souprav pro vymĀ•Ā•ovĀ•nĀ• Ā•itol a tunelĀ•, astronomickĀ•ch, geodetickĀ•ch Ā•i nivelaĀ•nĀ•ch pĀ•Ā•strojĀ• udĀ•lali kluci dĀ•ru do svĀ•ta. Jejich vĀ•robky si objednĀ•valy nejrenomovanĀ•jĀ•Ā• laboratoĀ•me a zĀ•vody. Ve volnĀ•ch chvĀ•lĀ•ch se vĀ•novali milovanĀ• astronomii v podomĀ•cku postavenĀ• observatoĀ•mi.

JenĀ•e pak v roce 1897 JenĀ•kovi blbĀ• odoperovali slepĀ•jka, a on ani ne pĀ•tatĀ•micetiletĀ• zemĀ•el. PepĀ•k, obdivovatel bratrova gĀ•nia, to taktak pĀ•eĀ•il.

NavĀ•c byl na nĀ•m zĀ•vislĀ•, sĀ•m neumĀ•l ani rĀ•sovat. S friĀ•ovskou zaĀ•atostĀ• vĀ•jak Ā•asem handicapu dohnal. A na pamĀ•tku JenĀ•ka bĀ•hem nĀ•sledujĀ•cĀ•ho Ā•tvrtoletĀ• vystavĀ•l v OndĀ•ejovĀ• dodnes slavnou hvĀ•zdĀ•rnu.

Kolem odvĀ•Ā•nĀ•ho projektu dal dohromady skvĀ•lou partu nadĀ•encĀ• v Ā•ele s fyzikem NuĀ•lem, mladĀ•m Ā•afaĀ•k-architektem Fantou, coby generĀ•lnĀ•m projektantem.

zdroj:
rozhovor-Petr Hora HoĀ•ejĀ•Ā•

PĀ•mi vstupu do areĀ•lu od jihu ulicĀ• Dr. FriĀ•e narazĀ•te na tzv. Tatarskou zeĀ• s rozsĀ•hlĀ•m schodiĀ•tĀ•m a pomnĀ•kem LegiĀ•. A proĀ• "tatarskĀ•"? PĀ•mi jejĀ• stavbĀ• v dobĀ• prvnĀ• svĀ•tovĀ• vĀ•lky zde pracoval ruskĀ• zajatec, pĀ•vodem Tatar. ZeĀ• stojĀ• v prĀ•Ā• schodiĀ•tĀ• nad rondelem, kterĀ• pĀ•Ā•leĀ•itostnĀ• slouĀ•Ā• jako parkoviĀ•tĀ•. Po pĀ•edĀ•nĀ• hvĀ•zdĀ•rny stĀ•tu, pĀ•mi desĀ•tĀ•m vĀ•roĀ•Ā• republiky, byla na zeĀ• umĀ•stĀ•na deska se stĀ•tnĀ•m znakem a letopoĀ•et 1928 a po stranĀ•ch nĀ•pisy: Ā•eskĀ•mu nĀ•rodu a vĀ•novĀ•no vĀ•dĀ• a prĀ•ici.

Ale pokud pÅjdete po ÅervenÅ© turistickÅ© znaÅce ulicÅ- NuÅilovou, tak objevÅte branku, za brankou pomnÅk J. J. FriÅe s datem 12. bÅ™ezna 1861m PaÅ™Å-Å¼ â€“ 10. zÅ™Å™Å-1945 Praha (v bÅ™eznu to bude uÅ¼ 160 let od jeho narozenÅ-) a na soklu malou omÅjelou Å¼ulovou Å¼Åjbu.

A uÅ¼ vidÅte i nÅidhernou pracovnÅ- vilu Å™editelky hvÅzdÅjny, podle nÅivruhu architekta Jana Fanty. Na prÅelÅch vily jsou secesnÅ- sgrafita a zase Å¼Åjby, kterÅ© pozorujÅ- oblohu a nÅjakÅ© nÅjpsy. Za vilou jsou dvÅ observatoÅ™e z reÅnÅ©ho zdiva a tzv. pozodomy. Za pozornost stojÅ- i vila prvnÅ- pÅ™edstavitelky MaÅ™enky z ProdanÅ© nevÅsty Eleonory EhrenbergovÅ©. DalÅjÅ-, uÅ¼ modernÅ- stavby, pÅ™ibÅ½valy v nÅsledujÅ-cÅch letech. V severnÅ- Åjsti se pak nachÅzÅ- kopule s dvoumetrovÅ½m zrcadlovÅ½m dalekohledem, nejvÅtÅjÅ-m v ÅCER, instalovanÅ½m v sedmdesÅjtÅ½ch letech 20. stoletÅ-.

A proÅ jsou tam ty Å¼Åjby? DÅvody jsou hned dva. NeÅ¼ se zaÅalo se stavbou, tak si zde NuÅil a FriÅ postavili dÅ™evÅ provizornÅ- pozorovatelnu, kterÅ© se jako vtíp Å™Å-kalo "U ZelenÅ© Å¼Åjby", podle tehdy oblÅ-benÅ© malostranskÅ© hospÅ je dnes brazilskou restauracÅ-. DruhÅ½m dÅvodem jsou nÅjpsy a sgrafita na vile. NÅjpsy jsou z bÅjsnÅ Jana Nerudy "SedÅly Å¼Åjby v kaluÅ¼i" ze sbÅrky PÅ-snÅ kosmickÅ©.

SedÅly Å¼Åjby v kaluÅ¼i,

hledÅly
vzhÅru k nebi,

starÅ½ jim
Å¼abÅjk uÅenÅ½

odvÅral
tvrdÅ© lebi.

VysvÅtloval
jim oblohu,

IÅ-Åil ty
svÅtliÅ© drtky,

mluvil o
pÅjnech hvÅzdÅjÅ™Åch

zove je
"SvÅta krtky".

Pravil, Å¼e
jejich hvÅzdnÅ½ zkum

zvlÅjÅjtnÅ- je
mÅrou veden,

dvacet Å¼e

milionů mil

teprv jim
loket jeden.

Tedy šé,
někdo mě pro páklad - věřím-li v ty krtky -

k Neptunu
třetí loket je, k Venuši jen třetí čtveřka.

Rozmluvil
se pak o Slunci - šelby jsou divem němý -

ze Slunce
šel by nastrohal na třetí sta tisíc Země.

Slunce šé
velmi slouží nám,

paprskovámi
klásky

šitý pájč v šnost na roky

a směnky na termíny.

O hvězdných potom podotknul, po nebi co jich vědíte,

skoro šé
samí slunce jsou, zelené, modré, rudé.

Vezmem-li
pak pod spektroskop paprsek jejich světla,

šé v něm
naleznem kovy ty, z nichž se i Země spletla.

Umlknul.
Kolem horlivě šuškají posluchači.

šabík se
ptá, zda o světtech je šitý cos zvědá-t ráji.

"Jen bychom věděly," vrch hlavy pouhá zrak,

"jsou-li
tam tvoji jako my, jsou-li tam šelby taky!"

A tak ta omšelá šelba na soklu Frišova pomněku
si dodnes pájemně o špěně zněných zelených mušlečích kdesi ve vesmíru. Jsou tam, nebo nejsou? Deje